

ÖZEL EĞİTİM GRUPLAN MASINA FARKLI BİR YAKLAŞIM İÇİN ÖN ÇALIŞMA

Dr. Bülent Madi*

Beden, zihin, ruh, duygu, sosyal ve sağlık özellikleri nedeniyle normal eğitim hizmetlerinden yararlanamayan çocuklara verilen eğitime "özel eğitim" adı verilir.

Gerek özel eğitimle ilgili özerk akademik kurallarda, gerek bakanlıklara bağlı özürllüer ve özel eğitimle ilgili çalışan birimlerde, gerekse üniversitelerin özel eğitimle ilgili bilim dallarının literatüründe, özel eğitimin gruplandırılması için değişik kavramlardan yola çıkılmaktadır. Bazen bu durum, bazı bilim dallarının birlikte çalışmasında, yabancı literatürün takibinde anlaşılrlığı güçleştirmektedir.

Bunun sonucunda özel eğitim ve özel eğitim dışındaki eğitimcilere ve öğrencilere- özel eğitimde kullanılan kavramların öğretilmesi açısından da güçlük çıkmaktadır.

Aşağıda özürllüelerin ve özel eğitime muhtaç kişilerin gruplandırılması ile ilgili birkaç farklı örnek verilerek bazı dikkat çekici özellikler açıklanıp tek bir gruplanmanın yapılıp yapılmayacağı tartışılacaktır.

1980'lerin sonlarına kadar özel eğitime muhtaç çocuklar şu şekilde gruplandırılması sıklıkla kullanılmıştır.

A Beden Özellikleri Yönünden

1. Görme Özürlü Olanlar
 - a. Kör
 - b. Az Gören
2. İşitme Özürlü Olanlar
 - a. Sağır
 - b. Ağır işitenler
3. Konuşma Özürlü Olanlar
4. Ortopedik Özürlü Olanlar
5. Sürekli Hastalığı Olanlar

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

B. Zihin Özellikleri Yönünden

1. Üstün Olanlar
 - a. Üstün Zekalılar
 - b. Üstün Özel Yetenekliler
2. Geri Olanlar
 - a. Eğitilebilir Geri Zekalı
 - b. Ağır Derecede Geri Zekalı

C. Uyum özellikleri Yönünden

1. Duygusal Güçlüğü Olanlar
2. Sosyal Uyumsuzluğu Olanlar
 - a. Suça Yönelmiş Çocuklar.
 - b. Suçlu Çocuk
 - c. Korunmaya Muhtaç Çocuk

D. Öğrenme Güçlüğü Olanlar

1. Kültürel Yoksunluğu Olanlar
2. Diğer öğrenme Güçlüğü Olanlar

E. Birden fazla özrü Olanlar

Bu gruplama içinde yer alan özürülerin bilimsel takibi ve iş istihdamı ve birlikte çalışabilme olanaklarının yaratılması amacı ile 2908 sayılı yasanın 88. Maddesinde kurulan Sakatlar Konfederasyonu'nun özürülerini gruplandırması şu şekilde yapılmıştır.

1. Körler Federasyonu
2. Sağırklar Federasyonu
3. Ortopedik Özürüler Federasyonu
4. Zihinsel Özürüler Federasyonu

Sakatlar ile ilgili bu düzenleme özel eğitime muhtaç kişiler olarak ele alınmamıştır. özürülü ve sakat sözcüklerini aynı anlamda kullanma alışkanlığını göz önüne alırsak bu gruplarda özürüler ile ilgili hem tanımlama hataları vardır hem de gruplamalarda eksikler vardır. En önemli hata nörolojik özürüler ile ilgilidir. Ortopedik özürülü çocuklar grubu içerisinde, nörolojik özürülü olanlarda değerlendirilmiştir, örneğin, cerebral palsy ve kas hastalıkları gibi. Bu iki grup, kemik ve eklem yapısıyla ilgili değildir. Olay nörolojik bazda değerlendirilmelidir. Açıklamak amacıyla kısaca ayrıntıya girersek; cerebral palsy (beyin felci, beyin hasarı, beyin özrü), doğum öncesi ve doğum sonrası döneminde merkezi sinir sisteminin kafatası içindeki yapılarının

zedelenmesinden kaynaklanan, ilerleyici nitelikte olmayan, kalıcı nörolojik bozukluktur

13-15 Mayıs 1991 Ankara MEB özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı Birinci özel Eğitim Konseyi'nde özel eğitim problemlerinin tartışılabilmesi için on ayrı grup oluşturulmuştur.

1. Görme özürü
2. İşitme özürü
3. Ortopedik özürü
4. Zihinsel Özürü
5. öğrenme Güçlüğü Olan
6. Üstün Yetenekli
7. Konuşma Özürü
8. Sürekli Hastalığı Olan
9. Duygu Güçlüğü Olan
10. Suçlu ve Suça Yönelmiş Olan

Uyum sorunu olan çocuklar bu liste içerisinde başlık olarak alınmamıştır. Fakat sonraki bilgi akışında duygu güçlüğü ile suçlu ve suça yönelmiş çocuklar muhtemelen uyum sorunu olan çocuklar olarak değerlendirilmiştir. Yine bu gruplamada cerebral palsy ve kas hastalıkları yanlış gruplarda temsil edilmiştir.

Eğitim açısından uyumsuz çocuklar iki gruba ayrılırlar:

1. Duygusal güçlüğü olan çocuklar ,
2. Sosyal uyumsuzluğu olan çocuklar.

Özel Eğitim Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği'ne göre sınıflandırmada ise\ Duygusal bozuklukları olan çocuklar,

1. Sosyal uyumsuzluğu olan çocuklar,
2. Kültürel yoksunluğu olan çocuklar
3. Korunmaya muhtaç çocuklar...

Ancak aynı raporun 9. Sayfasında, bu kapsamın içine istismar ve ihmal edilmiş çocuklar da dahil edilebilir, denilmiştir. Ancak, kanaatimce, istismar ve ihmal edilmiş çocuklarda suça yönelme bir sebep değil, sonuçtur. Yine istismar edilmiş çocukların uyumsuzluğu, zihinsel özürü, ortopedik özürü, görme özürü ve nörolojik özürüde ortaya çıkan uyum sorunlarına paraleldir. Örneğin, hepsinde tik, kaygı, korku, öfke, sinirlilik utangaçlık, cinsel sorun ve gelişim bozuklukları yukarıda sayılan özür gruplarında ortaya çıkabilir.

Konuşma özürlüler, 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı özel eğitime muhtaç çocuklar kanununun 20. Maddesi uyarınca hazırlanan Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı özel Eğitim Okulları Yönetmeliği'nde; konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, artikülasyonunda bozukluk bulunanlar olarak tanımlanmaktadır.

Bu durumda konuşma özürlerinin;
cerebral palsy,
zihinsel özürlüler,
işitme özürlüler,
çeşitli sebeplere bağlı ses bozuklukları,

beyindeki konuşma merkez ve bağlantılarının bozulmasından kaynaklanan sorunları da içerdiği düşünülmelidir.

Konuşma özürlüler deyince aslında lisan kullanma sorunu olanlar tanımlanmalıdır, örnek, konuşma sadece ses ve görüntüye bağlı değildir. Canlılar ses çıkarmada veya herhangi bir bedensel davranış göstermeden sadece içerinden düşünerek de lisanlarını kullanırlar. O halde konuşma temelde nörolojik problemi olanlar ve olmayanlar diye iki ana gruba da ayrılabilir.

1992 yılında yeniden şekillenen MEB özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma hizmetleri Genel Müdürlüğü şubeleri şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Görme Engellilerin Eğitimi Şubesi
2. İşitme Engellilerin Eğitimi Şubesi
3. Konuşma Güçlükleri Olanların Eğitimi Şubesi
4. Öğrenme Güçlükleri Olanların Eğitimi Şubesi
5. Fiziksel Engellilerin Eğitimi Şubesi
6. Uzun Süreli Hasta Yatan Çocukların Eğitimi Şubesi
7. Uyum Güçlüğü Olan Çocukların Eğitimi Şubesi
8. Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Şubesi

Konu eğitim yönünden ele alımca bu grupta bulunanların karmaşıklığı çok azalttığı görülmektedir. Ancak konuşma güçlükleri olanlar ve fiziksel engellilerden bahsederken kavramların netleşebilmesi için sebep ve sonuç ilişkilerinin de netleştirilmesi (tanımlanması) gerekiyor. Çok disiplinli yani birçok uzmanın birlikte çalışmak zorunda olduğu özel eğitim bilim dalında farklı uzmanların beyinlerinde oluşan kavramları yazılı veya konuşma dili (konuşma lisanı) ile kullanmaya çalıştıklarında birbirleri ile anlaşmakta güçlükler ortaya çıkıyor.

Bu durumda, özel eğitim öğrencilerinin ve diğer eğitim alanlarındaki eğitimcilerin eğitimlerine başlarken kavramları iyi anlamaları ve diğer bilim dalı

uzmanları ile anlaş- bilmeleri için eğitimleri esasında primer ve sekonder gruplamaları (yani sebebe ve sonuca bağı olan durumları) bir araya getirerek, řu şekilde bir gruplandırma da yapabiliriz.

1. Görme özürölüler
2. İşitme özürölüler ve buna bağı konuşma sorunu olanlar
3. Ortopedik özürölüler ve buna bağı konuşma bozukluğu olanlar
4. Zihinsel özürölüler ve çeşitli nedenlerle mevcut zihinsel potansiyelini kullanamayanlar
5. Nörolojik özürölüler ve buna bağı konuşma bozukluğu olanlar
6. Nörolojik sebebe bağı öğrenme güçlüğü olanlar (Örnek özel öğrenme güçlüğü- dişleksi)
7. Psikiyatrik sorunlardan dolayı davranış bozukluğu olanlar ve buna bağı konuşma özü olanlar
8. Uzun süreli hastalığı olanlar (Hastane okullarından eğitim alanlar)
9. İstismar ve ihmal edilmiş olanlar
10. Kültürel nedenlerden dolayı özel eğitim gereksinimi olanlar
11. Üstün zekalı ve yetenekliler
12. Birkaç sorunu bir arada olanlar

Bu şekilde temel bilgi verildiği zaman yabancı literatür izleyemeye gayret gösteren özel eğitimciğinde öğrenmesi kolaylaşıyor, özellikle nasıl öğreniyoruz sorusuna nörolojik yönden cevap verme alışkanlığı (bilgisi) öğrenildiği zaman kavram karışıklığı ortadan kalkacaktır. Bu noktadan yola çıkarsak güncel Türk veya yabancı literatürü izlerken veya farklı bilim dalları ile birlikte çalışılırken 1992 de M.E.B. özel Eğitim Genel Müdürlüğü'nün şubelerinin düzenlenmesi ve isimlendirilmesi sırasında ortaya çıkan doğrular daha kolay keşfedilecektir.

KAYNAKLAR

- AKÇAMETE, Gönül. "İşitme Engellilerde Dil Ve Konuşma" özel Eğitim Dergisi., Sayı: 3,
Sayfa: 2-9.1993.
- ARI, Meziyet. "Öğrenme Güçlüğü Ve Duygusal Sorunlar" 1. Ulusal özel Eğitim Kongresi nde sunulan bildiri Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Y.O. Çocuk Sağlığı Ve Eğitimi Bölümü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Ankara :11-12 Kasım 1992.
- BIYIKLI, Latife, KAYA, Nazan. "Uyum Sorunu Olan Çocukların Eğitimleri" 1. Özel Eğitim Konseyi. Ankara. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı özel Eğitim Ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı 13-15 Mayıs 1991
- BİLİR, Şule. Çocuk Ve Hastane. Ankara: Sim Matbaacılık Ltd. Şti., 1995.
- BİLİR, Şule. Özürlü Çocuklar Ve Eğitimleri. Ankara: Ayyıldız Matbaası A.Ş, 1986.
- ÇAĞLAR, Doğan, ENÇ, Mithat, ÖZSOY, Yahya, özel Eğitime Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1987.
- ÇAĞLAR, Doğan, TECER, Ayşen, KARAYILAN, Sabri. "Zihinsel Engelli Çocuklar ve Eğitimleri" özel Eğitim Konseyi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı özel Eğitim Ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı Ankara: 13-15 Mayıs 1991.
- ÇAĞLAR, Doğan, AKÇAMETE, Gönül, YILMAZ, Cengiz. "Ortopedik özürlü Çocuklar Ve Eğitimleri" 1. özel Eğitim Konseyi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı özel Eğitim Ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı Ankara:13-15 Mayıs 1991.
- DÖNMEZ, Necate Baykoç. "Türk Milli Eğitim Sisteminde özel Eğitimin Bugünkü Durumu Ve Yeni Çalışmalar" 1. Ulusal özel Eğitim Kongresi. Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi yüksek Okulu Çocuk Sağlığı Ve Eğitimi Bölümü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı. Ankara: 11-12 Kasım 1992.
- ERİPEK, Süleyman, ÖZSOY, Yahya, ÖZYÜREK. Mehmet. Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş. Ankara: Çağ Matbaası, 1988.
- Green, Christopher, Chee, Kit. Understanding-Attention deficit Disorder. "A parent's guide to A.B.D. in children". London, 1995.
- KARATEPE, Hasan. Heyecan Bozukluğu Olan Çocuklar. Ankara: Karatepe Yayınları, 1987.
- KARATEPE, Hasan. Öğrenme Yetersizliği Olan Çocuklar İle Normal Çocukların Kaynaştırılması Karatepe Yayınları, Ankara :1992.
- KERİMOĞLU, Efser. Otizm. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: 1993.

- KONROT, Ahmet, LEVENT, Bergin. "Konuşma Sorunlu Çocuklar Ve Eğitimleri" 1. Özel Eğitim Konseyi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı Ankara: 13-15 Mayıs 1991.
- M ADİ, Bülent. "Zihinsel özürün Tanımı, Tıbbi Yaklaşım Ve Tıbbi Tedavideki Yeri" Zihinsel Engelli Çocuk Bakım-Eğitim-Hukuki Konum Sorunları. Eko Matbaacılık, İstanbul: 1995.
- MORTLOCK, John. "Uyumsuz Davranışlar Değişik Bir Kendini İfade Tarzı" Zihinsel Engelli Çocuk Bakım-Eğitim-Hukuki Konum Sorunları. Eko Matbaacılık, İstanbul: 1995.
- OKUTUR, Mehmet. Özel Eğitim. As Matbaası, İstanbul: 1968.
- ÖZSOY, Yahya, SALDIROĞLU, Hayrunisa, SEVER, Mehmet. "Üstün Yetenekli Çocuklar Ve Eğitimleri" 1. özel Eğitim Konseyi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı 13-Ankara: 15 Mayıs 1991.
- ÖZUSTA, Şeniz. "Otizm Tanı ve Ayırıcı Tanı" Katkı Pediatri Dergisi., Sayı: 5, Sayfa: 850-863. Eylül-Ekim 1996.
- PEHLIVANTÜRK, Berna. "Kekemelik" Katkı Pediatri Dergisi., Sayı: 5, Sayfa: 803-811 Eylül-Ekim 1996.